

**Jón
Baldursson**
bráðalæknir
blaeknir@gmail.com

Sérgrein í örum vexti

Bráðalækningar snúast um að læknar hafi sérþekkingu á því að veita tafarlausa fyrstu meðferð við hverju því bráðu vandamáli sem sjúklingar leita sér heilbrigðisþjónustu við, auk þess að greina orsakir óljósra einkenna og koma sjúklingum áfram í hendur viðeigandi sérgreinar eftir þörfum. Aukinni sérhæfingu innan læknisfræðinnar hefur fylgt takmarkað aðgengi sjúklinga að þjónustu ýmissa sérgreina, þar með talið heilsugæslu. Við þetta hefur myndast vaxandi og veruleg þörf fyrir þjónustu bráðalækna með náinni og góðri samvinnu við aðrar sérgreinar.

Félag slysa- og bráðalækna var stofnað við síðustu aldamót. Aðdragandinn að stofnuninni var allnokkur þar sem bráðalækningar höfðu hlotið viðurkenningu sem sérgrein á Íslandi snemma á tíunda áratug síðustu aldar. Eftir því sem þeim læknum fjölgaði sem annaðhvort höfðu sérmenntað sig í greininni eða gengið til liðs við hana með því að gera bráðalækningar að sínu aðalstarfi, varð þörfin fyrir formlegan félagsskap augljós. Í desember 2000 var haldinn stofnfundur og urðu félagar strax hátt á þriðja tug. Félagið beitti sér fljótlega í menntunarmálum og gaf snemma árs 2002 út námsskrá um fyrri hluta sérfræðináms í bráðalækningum en slíka menntun var þá farið að veita í fyrsta sinn hér á landi. Einnig átti félagið aðild að alþjóðlegri ráðstefnu í bráðalækningum sem haldin var í Reykjavík sumarið 2002 og þótti heppnast með ágætum.

Framfarir hafa síðan verið stöðugar í bráðalækningum hérlendis. Mestu varðar sú efling sem orðið hefur á menntun í greininni og þjónustu stærstu bráðadeildar landsins. Deildin sú hefur tekið stakkaskiptum á síðustu áratugum og stendur fyllilega jafnfætis hliðstæðum ein-

ingum í Evrópu og raunar framur mörgum þeirra. Ber þar einkum til að sérfræðingar í bráðalækningum eru burðarásinn í þjónustu við sjúklinga og eru til staðar á bráðadeild Landspítala allan sólarhringinn alla daga ársins. Þessi viðvera sérfræðinga er eitt af skilyrðum þess að bráðadeild fái viðurkenningu sem kennsludeild í sérgreininni. Sérfræðingar annast sjálfir marga af sjúklingunum og læknar í framhaldsnámi við deildina geta borið undir sérfræðing mál allra sinna sjúklinga. Yngri læknar kunna vel að meta þá leiðsögn sem þeir njóta og hafa verðlaunað deildina og kennslustjóra hennar fyrir það á undanföllum árum. Aðsókn í framhaldsnámstöður lækna er svo mikil að mun færri komast að en vilja.

Drjúgar úrbætur hafa verið gerðar á skipulagi og gæðastjórnun bráðadeildar. Sem dæmi er rafræn ferlitafla (tracking board) deildarinnar orðin öflugt vinnutæki lækna til að hafa yfirsýn yfir stöðu sjúklinga, halda utan um upplýsingar um þá, taka ákvarðanir um meðferð og koma þeim ákvörðunum í framkvæmd. Settir hafa verið upp mælar sem sýna í rauntíma ýmsar breytur í flæði sjúklinga um deildina og fleiri þáttum þjónustunnar. Dæmigert ástand er reyndar þannig að á öllum mælum sem vísa til frammistöðu starfsliðs deildarinnar má sjá „grænan“ eða „gulan“ álestur en bið sjúklinga eftir að komast á legudeildir er á „rauðu“. Þar eru því miður að hrúgast upp sjúklingar á bráðadeild sem búið er að veita alla bráða meðferð og eiga síðan að leggjast inn. Fyrir utan augljós óþægindi og óhagkvæmni af allt of langri bið, veldur hún hættu á að sjúklingum sé ekki sinnt eins og skyldi. Þetta er alvarlegasta vandamál samtíðarinnar í bráðaheilbrigðisþjónustu á

Íslandi og stjórnendur heilbrigðiskerfisins verða að bregðast við því án tafar.

Af öðrum áskorunum í bráðalækningum má nefna knýjandi nauðsyn á úrbótum í bráðaþjónustu utan sjúkrahúsa. Þekkingu og menntun verður að stórefla þar, annars stefnir í varhugaverða kyrrstöðu í þessum málaflokki.

Íslendingar voru meðal fyrstu Evrópuþjóða til að taka upp bráðalækningar sem sérgrein og hefur árangur okkar í þróun hennar vakið athygli á alþjóðlegum vettvangi. Árið 2003 var Íslendingur meðal þeirra fyrstu sem hlotnaðist viðurkenning American College of Emergency Physicians fyrir brautryðjandastarf í bráðalækningum. Nýlega hefur Australasian College for Emergency Medicine viðurkennt bráðadeild Landspítala sem þjálfunarstöð til eins árs diplóma-náms í bráðalækningum. Á nýafstöðnum fundi norrænna bráðalækna í Stokkhólmi höfðu fulltrúar frændþjóða okkar á orði að Íslendingar stæðu þeim mun framur í þróun bráðalækninga.

Bernskuskeið bráðalækninga á Íslandi er liðið og sérgreinin að verða fullmótuð. Þriðjung vantar þó á að uppfylla þörfina fyrir sérfræðimenntaða bráðalækna til starfa á landinu en hún er áætluð ríflega einn sérfræðingur á hverja 10.000 íbúa. Rannsóknasetur í bráðafræðum var stofnað við Háskóla Íslands 2012 og vekur vonir um langþráð tækifæri til að efla vísindastarf í bráðalækningum. Enn vantar þó kennslustöður í bráðalækningum við læknadeild HÍ til að ná eðlilegum fjölda en þar er ekki nema ein slík staða sem stendur. Síðast en ekki síst biða bráðalæknar eins og allir aðrir með eftirvæntingu eftir nauðsynlegum úrbótum í skipulags- og húsnæðismálum háskólasjúkrahúss landsmanna.